

549.314.71 (433.61)

AKTUALITA

Druhý výskyt cínovca na severozápadných svahoch Tríbeča

STANISLAV POLÁK, PETER HANAS

Новые рудопроявления олова на СЗ склонах Трибеца

Кроме месторождения Скицов-Глобока долина в горах Трибеца были обнаружены новые места с минералами касситерита при деревне Вельки Клиж, Вельке Угерце а Колачно. Значительное количество минералов касситерита находится в долине Драгожицкой. Касситерит установлен в шлихах речных отложений с развитием кристаллических пород перми и мезозоя. Касситерит чаще всего встречается на контактах пород перми с породами кристаллиника. В этих местах находятся и геохимические аномалии сурьмы, меди, мышьяка и свинца.

Second occurrence of cassiterite on the NW slopes of the Tríbeč Mts. (Middle Slovakia)

Besides the hitherto known occurrence at Skýcov — Hlboká dolina valley, further occurrences of cassiterite are reported from the Tríbeč Mts. near Veľký Klíž, Veľké Uherce and Kolačno villages and mainly in the Drahožická dolina valley. Cassiterite has been found by panning prospect in stream sediments draining crystalline, Permian and Mesozoic rocks. Panning samples in crystalline terraine contain up to 10 weight per cent cassiterite in sample. The most frequent occurrence of cassiterite is confined to contacts between Permian rocks and crystalline basement where also geochemically anomalous contents of antimony, copper, arsenic and lead do occur.

Okrem lokality Skýcov, Hlboká dolina-západ, sú dnes v Tríbeči známe aj iné výskyty ojedinelých zŕn cínovca. Sú v katastri obce Veľký Klíž, Veľké Uherce a Kolačno (okres Topoľčany), ale najmä v Drahožickej doline, ktorá sa ťahne od Veľkých Uheriec na J takmer až po chrbát Tríbeča.

Analýzou minerálneho zloženia šlichov, ich hmotnosti a konfrontáciou s hrubou litologickou stavbou erozívneho povodia sa podarilo zistiť niektoré údaje závažné pri hodnotení dispergovaných cínovcových indícií. Ukázalo sa, že hlavným producentom veľkého podielu ťažkých minerálov v šlichoch je najmä detritické súvrstvie permu a amfibolity kryštalinika, zatiaľ čo prínos ostatných hornín ustupuje do pozadia (najmä kremenec a mezozoické horniny). Práve v povodí Drahožic-

kej doliny, drénujúcej mezozoikum, perm až kryštalinikum, minerálne zloženie šlichov ukazuje na prevahu materiálu práve z permu, ktorý svojím množstvom miestami detritus z hornín kryštalinika úplne zastiera. Protiprúdovým šlichovaním najvyšších a už takmer bezvodných častí prítokov a detailnejším krokom sa podarilo v oblasti juho-východnej kóty Veľký Vracov (pozri obr. 1) prejsť na šlichy s malou celkovou hmotnosťou nekontaminované materiálom z permu. S postupným úbytkom podielu ťažkých minerálov z permu sa tu nápadne zvýšil aj obsah cínovca. V malom prítoku v teréne Večerové, ktorý je už časťou obce Veľký Klíž, vystúpil obsah cínovca až na niekoľko sto zŕn pri 10-litrovom množstve štrkopiesku (frakcia pod 3 mm okolo 4 litrov) a v šlichu TB-636

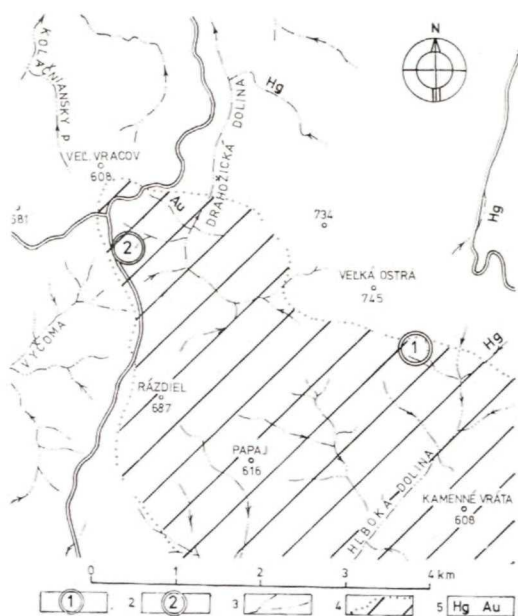
dosiahol jeho podiel až 10 %. Ale zloženie šlichu nie je pre tunajšie kryštalinikum typické, a preto poukazuje na istú anomálnosť aj v tunajšej litologickej náplni kryštalinika, ktorá azda priamo súvisí s existenciou Sn-mineralizácie. Možno to dokumentovať (obr. 2) porovnaním so susedným šlichom TB-637, ktorý je silne kontaminovaný materiálom z permu (mineralogické rozboru Laboratórneho strediska Geologického prieskumu v Spišskej Novej Vsi):

šlich	TB-636	TB-637
celková hmotnosť	1,45 p	8,03 p
hmotnosť po kvartovaní	1,45 p	2,04 p
hmotnosť magnetického		
podielu	0,49 p	1,43 p
cinovec	10 ‰	65 zrn
scheelit	3 zrná	7 zrn
monazit	c	b
xenotím	a	a
zirkón	10 ‰	c
baryt*	nezistený	a
amfibol	a	10–20 ‰
granát*	c	20–50 ‰
minerály epidotovo-zoisitovej skupiny	20–50 ‰	b
hematit*	c	viac ako c
zlato	1 zlatinka	nezistené

Príklad jasne potvrdzuje, že aj nepatrný počet zrn istého minerálu v oblasti s výskytom hornín produkujúcich veľké množstvo sterilného ťažkého podielu a tak kamuflujúcich v dolných tokoch šlichy z vyššie položených menej produktívnych hornín môže byť cennou indiciou bez ohľadu na absolútny počet zistených zrn.

Podobnú nádejnú situáciu možno predpokladať aj na iných miestach Tribeča, najmä v povodí Vyčomy v tzv. Uhrovskej doline, kde okrem indícií cinovca je zaujímavý najmä obsah Sb v jemných náplavoch hydrosiete na väčšej ploche. Ziaľ, vrchné časti prítokov sa väčšinou končia priamo v horninách permu, čo ďalšie riešenie iste výrazne komplikuje. Obdobné prípady sú známe aj zo severovýchodnej časti Tribeča, z rozsiahlej rumelkovej disperzie v mezozoiku neďaleko výbežkov neovulkanitov Vtáčnika, ktoré tiež produkujú nepomerne väčší podiel ťažkých minerálov ako vlastné mezozoické horniny. Z rovnakého pohľadu treba azda oceňovať aj ojedinelé zlatinky v horných častiach Drahožickej doliny.

* Uvedené sú iba minerály s výrazne diferencovaným zastúpením. Minerály charakteristické pre perm sú označené hviezdíčkom.

Obr. 1. Výskyty cinovca v Tribeči

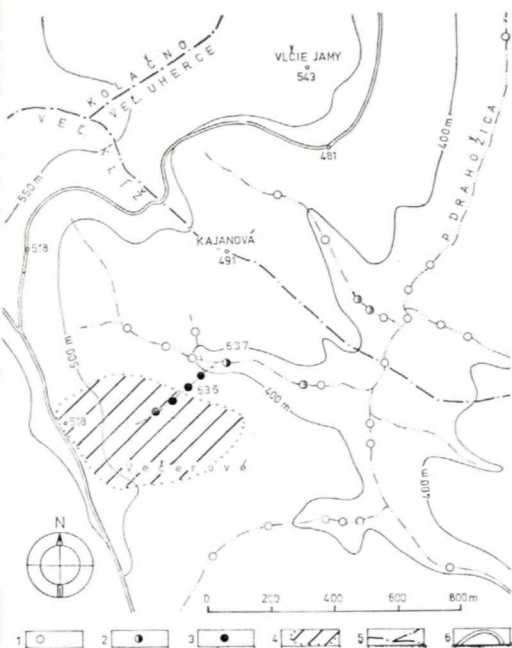
1 — lokalita Skýcov, Hlboká dolina-západ, 2 — lokalita Veľký Klíž, Drahožická dolina, terén Večerové, 3 — hydrosieť, 4 — oblasť kryštalinika, 5 — indicie HgS a Au v šli-
choch

Fig. 1. Cassiterite occurrences in the Tribeč Mts.

1 — Skýcov, Hlboká dolina valley, west, 2 — Veľký Klíž, Drahožická dolina valley, Večerové terrain, 3 — stream, 4 — crystalline bedrock, 5 — cinnabarite and gold occurrence in panning sample

Ukazuje sa, že terén aj napriek temer úplnému zakrytiu kvartérom v okolí šlichu TB-636 nebudujú horniny permu (ako to dokumentuje geologická mapa 1 : 50 000), ale napadne svetle až biele, čiastočne usmernené grani-
toidy, ktoré sa pri vetraní ľahko rozpadajú. Podobne ako pri už skôr známom výskyte sa ani na tejto lokalite nezistili euhedrálné formy cinovca, ale iba jeho nepravidelné úlomky rozličného tvaru, čo azda svedčí o jeho pôvode z hornín tektonicky zvýšene namáhaných.

Vlastný perm na tejto lokalite vystupuje dokázateľne až v širšom okolí, najmä smerom na Z a SV. Ide teda o celkom analogickú pozíciu ako pri prvom výskyte, ktorá by mohla poukazovať na rozsiahlosť produktívnej štruktúry (tektonické rozhranie kryštalinika s horninami permu ?). Navyše sa

Obr. 2. Výskyt cinovca na lokalite Veľký Klíž, Drahožická dolina, terén Večerové

1 — šlichové vzorky s obsahom cinovca pod 10 zŕn, 2 — šlichové vzorky s obsahom 11 až 100 zŕn cinovca, 3 — šlichové vzorky s obsahom nad 101 zŕn cinovca, 4 — znosová oblasť primárneho výskytu cinovca, 5 — katastrálne rozhranie obcí, 6 — štátna cesta Zlaté Moravce — Skýcov — Veľké Uherce — Partizánske

Fig. 2. Cassiterite occurrence at the Veľký Klíž locality, Drahožická dolina valley, Večerové terrain

1 — panning sample with cassiterite less than 10 grains, 2 — panning sample with cassiterite between 10—100 grains, 3 — panning sample with cassiterite over 101 grains, 4 — denudation area (primary occurrence of cassiterite), 5 — catastral boundaries, 6 — Zlaté Moravce — Skýcov — Veľké Uherce — Partizánske road

v prvom rade riešif geologickú situáciu a tektonickú stavbu, najmä vzťah kryštalinika a permu (autochtónnosť alebo tektonická superpozícia) a v neposlednom rade hlbšie analyzovať litologickú náplň kryštalinika.

Ako nové možno ešte uviesť aj zistené ojedinelé zrná cinovca v šlichoch na V od skôr známeho výskytu v Hlbokej doline. Žiaľ, aj tu kryštalinikum zaberá na povrchu len malú plochu a pokrývajú ho permské a mezozoické horniny, najmä v lineárnom pokračovaní spojnice dvoch teraz známych konkrétnych výskytov.

Záverom treba azda zdôrazniť, že druhý výskyt cinovca leží od skôr známeho vo vzdušnej vzdialenosti okolo 5 km v blízkosti možno antiklinálne vystupujúcej časti kryštalinika, kde sú sústredené aj ďalšie rudné indície a niektoré geochemické a minerálne anomálie (Sb, Cu, FeAsS, PbS a i.).

Geologický prieskum Bratislava

ukazuje, že sa priama spojnica obidvoch takmer 5 km vzdialených výskytov vo svojom západnom až západoseverozápadnom pokračovaní prezentuje sporadickými výskytmi cinovca v povodí Vyčomy (prítoky hlavne od hájovne Polhora na JZ) a Kolačnianskeho potoka (prítoky idúce na S). Tento terén je silne zakrytý a podľa geologickej mapy ho buduje výlučne perm, ktorý je v nižších partiách, ale aj na niektorých kótach, obkolesený spodnotriasovým kremencom. Kryštalinikum je tu potvrdené, aj keď len z náhodných rekognoskácií, v podobe amfibolitov. Nepresnosti existujúcich podkladov, konštatované na viacerých miestach, zaväzujú

ZO ŽIVOTA SPOLOČNOSTI

Peter Holec: **Veľké cicavce neogénu a bazálneho kvartéru oblastí Západných Karpát** (Bratislava 12. 2. 1981)

Cicavce sú z hľadiska biostratigrafie trestrických sedimentov terciéru a kvartéru významnou skupinou živočíchov. Významné sú aj z vývojového, paleoekologického, paleografického a paleoklimatického aspektu. Prednáška sa sústredila na dve skupiny veľkých cicavcov — hiparióny a mastodonty.

Nálezy hipariónov z územia Slovenska patria iba druhu *Hipparion primigenium* (H. v. Meyer). Na základe ich nálezov, ako aj sprievodnej fauny ďalších cicavcov sa stanovil vek sedimentov lokality Slepčany a Topoľčany ako vrchnomiocénny. Na lokalite Pezinok sa v podloží nálezovej vrstvy s hipariónom našla bohatá fauna mäkkýšov a ostrakód, ktorá umožňuje stanoviť vek vrstiev ako panón zóna E (Papp, 1951). Lokalitu Pezinok teda možno vekovo zaradiť do 11. biozóny (Mein, 1975), Slepčany a Topoľčany do 12. alebo 13. biozóny toho istého autora.